

VIAZANOSŤ SÚDU RETROAKTÍVNOU NORMOU

JANA DURAČINSKÁ

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave,
Slovenská republika

Abstrakt

Príspevok sa zameriava na rámcový rozbor spätného pôsobenia právnej normy, najmä pokiaľ ide o spätné pôsobenie právnej normy obsiahnutej v základnom právnom predpise súkromného práva, v zákone č. 40/1964 Občiansky zákonník a dopad spätnej pôsobnosti na oblasť súkromno-právnych vzťahov a na subjekty týchto vzťahov. V tejto súvislosti poukazujeme v príspevku na rozpor medzi aplikáciou spätne pôsobiacej právnej normy prijatej ešte Federálnym zhromaždením Československej socialistickej republiky s Ústavou Slovenskej republiky a otvárame otázku, či sú sudy pri svojej rozhodovacej činnosti viazané spätne pôsobiacou právnou normou.

Kľúčové slová

Právna norma, platnosť a účinnosť právnej normy, spätné pôsobenie (retroaktivita), súd

Abstract

This Article focuses on general analysis of the binding effect of the retroactive legal rule, mainly on the retroactive effect of legal rules contained in the basic private law regulatory Act – Act 40/1964 Coll. Civil code and the effect of retroactivity on the area of private-law relationships and on the subjects of these relationships. In this context the Article adverts to the discrepancy between application of retroactive legal rule passed by the Federal assembly of Czechoslovak Socialist Republic in 1964 and the Constitution of Slovak Republic and questions the courts liability to adhere in their decision making to retroactive legal rule.

Key words

Legal rule, validity and effectivity of legal rule, retroactivity, court

Pôsobnosť právnej normy je vymedzená sférou jej pôsobenia, rozsahom jej realizácie a aplikácie.¹ Jedným z druhov pôsobnosti právnej normy je aj pôsobnosť časová. Časová pôsobnosť právnej normy je určená vznikom jej platnosti a účinnosti, zánikom jej platnosti a účinnosti, intertemporalitou, ako aj aretroaktivitou a retroaktivitou právnej normy, t.j. vymedzením času, po ktorý norma v spoločnosti pôsobí.

Zákon (resp. iný normatívny právny akt) sa stane platným tým, že bol náležite podľa zákona vyhlásený (tzv.: formálna publikácia – uverejnenie v úradnej zbierke). Platnosť právnej normy je potrebné odlišovať od

¹ Ottová E.: Teória práva, str. 207

účinnosti právnej normy, ktorá vzniká najskôr so vznikom platnosti právnej normy alebo neskôr.

Účinnosť právnej normy znamená, že z nej pre jej adresátov vznikajú práva a povinnosti, že sa stáva záväznou, možno ju aplikovať na ňou upravené právne vzťahy a v prípade jej nedodržania nastupuje možnosť aplikácie štátneho donútenia.²

Vznik účinnosti právnej normy sa spravuje buď generálnym, alebo špeciálnym ustanovením o účinnosti. Generálne ustanovenie o účinnosti je upravené v § 3 ods. 2 zákona č. 1/ 1993 Z. z. o Zbierke zákonov tak, že „všeobecne záväzné právne predpisy nadobúdajú účinnosť pätnástym dňom po ich vyhlásení v Zbierke zákonov, ak nie je v nich ustanovený neskorší deň nadobudnutia účinnosti.“ Špeciálne ustanovenie o účinnosti sa nachádza v záverečných ustanoveniach normatívneho právneho aktu.

Keďže platnosť je nevyhnutným predpokladom účinnosti, ak zanikne platnosť, zanikne nevyhnutne aj účinnosť. Naopak to, samozrejme neplatí – právna norma, ktorá stratila účinnosť, nemusí stratiť aj platnosť (napr. pozastavenie účinnosti právnej normy na základe rozhodnutia ústavného súdu podľa čl. 125 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a § 38 zákona č. 38/ 1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov). Účinnosť právnej normy nezaniká samovoľne, predovšetkým nezaniká tým, že právna norma nie je po dlhú dobu používaná, tzn. tým, že in desuetudinem abiit, ani tým, že odpadol spoločenský dôvod, pre ktorý bol právny predpis vydaný (ratione legis cessante), a dokonca už nezaniká tým, že sa vytvorila prax od právnej normy odchylná (legi contraria).³

Právna norma stráca platnosť a účinnosť výlučne len formálne⁴, a to jej zrušením (derogácia/abrogácia) zákonom stanoveným spôsobom, rozhodnutím Ústavného súdu SR podľa čl. 125 ods. 3 ústavy, zánikom štátu, ktorý ho vydal, ak nebol prevzatý (recipovaný) nástupníckym štátom alebo výnimočne, ak je od začiatku platnosti stanovená obmedzená doba platnosti, uplynutím tejto doby (tzv. termínovaná norma).

Derogácia právnej normy sa môže uskutočniť buď prostredníctvom novely tým spôsobom, že neskorší akt mení, zrušuje alebo dopĺňa určité ustanovenia skoršieho aktu, alebo k zrušeniu dochádza pomocou derogačnej klauzuly. Derogačná klauzula sa vždy nachádza v časti normatívneho právneho aktu nazývanej záverečné a prechodné ustanovenia.⁵

V prípade nesúlady, protirečivosti alebo konkurovaniu si právnych noriem bez toho, aby boli takéto normy výslovne derogované, sa odkazuje na tzv. derogačné pravidlá.⁶

Derogačné pravidlá sú vlastne interpretačné pravidlá, pomocou ktorých interpretátor usúdi, že pri riešení konkrétnej veci neprihliadne na určitý skorší normatívny akt, jeho časť alebo ustanovenie kvôli ich nesúlady

² Ottová E., Teória práva, str. 209

³ Knapp V., Teorie prava, str. 114

⁴ Knapp V., Teorie prava, str. 115

⁵ Prusák J., Teória práva, str. 228

⁶ Knapp V., Teorie prava, str. 115 uvádza, že k derogácii môže dôjsť výslovne alebo mlčky. K výslovnej derogácii dochádza prostredníctvom derogačnej klauzuly. Derogácia mlčky nastáva prostredníctvom derogačných pravidiel.

s neskorším aktom.⁷ Uvedeným výkladom je možné vylúčiť uplatnenie príslušného aktu pri riešení konkrétneho prípadu. Medzi derogačné pravidlá patria:

1. *Lex posterior derogat legi priori* (neskoršia norma zrušuje skoršiu normu)
2. *Lex posterior specialis derogat legi priori generali* (neskorší špeciálny zákon zrušuje skorší všeobecný zákon)
3. *Lex superior derogat legi inferiori* (norma vyššej právnej sily zrušuje normu nižšej právnej sily).

Časová pôsobnosť právnej normy môže byť určená aj retroaktivitou/aretroaktivitou. Retroaktivita znamená spätné pôsobenie neskoršej právnej normy do minulosti. V podmienkach právneho a demokratického štátu majú právne normy pôsobiť zásadne do budúcnosti. Princíp právnej istoty je nepochybne neoddeliteľnou súčasťou princípov právneho štátu zaručeného v čl. 1 ods. 1 ústavy.⁸ Súčasťou princípu právnej istoty a ochrany dôvery občanov (subjektov práva) v právny poriadok je aj zákaz retroaktivity, t.j. zákaz spätného pôsobenia právnych predpisov.⁹ Pokiaľ niekto konal, postupoval na základe dôvery v platný a účinný právny predpis (jeho noriem), nemôže byť vo svojej dôvere k nemu sklamaný spätným pôsobením právneho predpisu alebo niektorého jeho ustanovenia.¹⁰ Neskorší právny predpis nemôže ukladať povinnosti, resp. meniť právny status subjektu práva spätným pôsobením právneho predpisu, ktorý v čase jeho konania neexistoval a ktorého právnu úpravu nemohol poznať. Subjekt práva už nemôže ovplyvniť svoje práva (právne postavenie) nadobudnuté v minulosti.

Retroaktivitu rozoznávame pravú a nepravú.

Pri pravej retroaktivite právny predpis stanovuje fikciu, že bol účinný už v dobe, keď ešte neexistoval, keď nebol súčasťou právneho poriadku.¹¹ Neskorší právny predpis teda upravuje vzťahy, ktoré sa stali v minulosti, zakladá v minulosti právne následky. Znamená to, že účinnosť neskoršieho právneho aktu pri pravej retroaktivite sa začína skôr ako jeho platnosť, teda v čase, keď ešte formálne neexistoval.¹²

Pri nepravej retroaktivite sa práva a povinnosti nadobudnuté podľa skoršieho právneho predpisu uznávajú, pravda, od účinnosti novej úpravy sa tieto vzťahy posudzujú podľa nového právneho režimu, môžu sa teda meniť alebo zavádzať nové práva, môže sa meniť ich obsah. Podstatnou otázkou je tu rešpektovanie a ochrana nadobudnutých práv (*iura quaesita*), ktoré nesmie neskorší právny predpis zrušiť.¹³

⁷ Prusák J., Teória práva, str. 231

⁸ Rozhodnutie Ústavného súdu SR uverejnené v Zbierke nálezov a uznesení Ústavného súdu SR pod číslom 8/2008 (*mutatis mutandis* ÚS 48/97, PL. ÚS 37/99, PL. ÚS 49/03, PL. ÚS 25/00, PL. ÚS 1/04, PL. ÚS 8/04)

⁹ TAMTIEŽ

¹⁰ Rozhodnutie Ústavného súdu SR sp.zn. PL. ÚS 36/95

¹¹ Knapp V., Teorie práva, str. 208

¹² Ottová E., Teória práva, str. 214

¹³ TAMTIEŽ

Prípustnosť pravej retroaktivity je nezmyselná, vnútorne rozporná a ohrozuje právnu istotu a zákonnosť. Prípustnosť tejto zásady by mala byť vylúčená výslovným ústavným predpisom, a to obdobne, ako je tomu v niektorých iných štátoch.¹⁴ Pripustiť možno teoreticky i prakticky tzv. nepravú spätnú pôsobnosť zákona.¹⁵ Avšak ani nepravú retroaktivitu nepovažuje Ústavný súd SR za štandardný vstup do existujúcich právnych vzťahov.¹⁶

Príkladom aplikácie pravej spätnej pôsobnosti sú prechodné ustanovenia zákona č. 131/ 1982 Zb. ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky zákonník a upravujú sa niektoré ďalšie majetkové vzťahy a ktorý bol prijatý Federálnym zhromaždením Československej socialistickej republiky. Tento zákon nadobudol platnosť dňa 22.11.1982 a formálne účinnosť dňa 1. apríla 1983. Zákon však obsahoval samostatné ustanovenie § 507a (v súčasnosti § 865 zákona č. 40/1964 Zb. Občianskeho zákonníka – ďalej len „OZ“) o prechodných ustanoveniach k úpravám účinným od 1. apríla 1983. Podľa § 507a OZ ods. 1 zavedeného novelou OZ č. 131/ 1982 Zb., „*pokiaľ nie je uvedené inak, spravujú sa ustanoveniami tohto zákona aj právne vzťahy vzniknuté v čase od 1. apríla 1964 do 1. apríla 1983.*“

Uvedené retroaktívne ustanovenie bolo Federálnym zhromaždením Československej socialistickej republiky prijaté v čase, keď ústavný zákon č. 100/ 1960 Ústava Československej socialistickej republiky nedeclaroval štát ako „demokratický a právny“. Vyhlasovanie zákonov a iných právnych predpisov upravovalo na základe zmocnenia čl. 60 ods. 2 uvedeného ústavného zákona Zákonné opatrenie Predsedníctva Národného zhromaždenia z 10. januára 1962 o vyhlasovaní zákonov a iných právnych predpisov. Uvedené opatrenie obsahovalo v § 7 generálne ustanovenie o účinnosti: „*Pokiaľ v predpisoch vyhlásených v Zbierke zákonov nie je ustanovené inak, nadobúdajú účinnosť pätnástym dňom po vyhlásení*“. Na rozdiel od v súčasnosti platnej a účinnej právnej úpravy generálneho ustanovenia neobsahovalo žiadne obmedzenie v súvislosti s neskorším nástupom účinnosti právnej normy.¹⁷ Odhliadnuc od v tom čase platného a účinného opatrenia, aj keď zákon č. 131/1982 Zb. nadobudol oficiálne formálnu účinnosť dňom 1. apríla 1983, jeho priame spätné účinky vyvolalo ustanovenie § 507a, ktoré bolo prechodným ustanovením k úpravám účinným od 1. apríla 1983.

¹⁴ Steiner, V., K problematice přípustnosti retroaktivity právních norem, str. 1; aj v slovenskom právnom poriadku absentuje výslovný zákaz retroaktivity, zákaz retroaktivity je vyslovene uvedený len pre posudzovanie trestnosti činu v čl. 50 ods. 6 ústavy. Všeobecný zákaz retroaktivity však vyplýva z čl. 1 ústavy, ktorý deklaruje Slovenskú republiku ako zvrchovaný, demokratický a právny štát; porovnaj aj Knapp V., Teorie prava, str. 208

¹⁵ Steiner, V., K problematice přípustnosti retroaktivity právních norem, str. 1

¹⁶ Rozhodnutie Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 28/00, PL. ÚS 25/05

¹⁷ Porovnaj § 3 ods. 2 zákona č. 1/1993 Z. z. o Zbierke zákonov: „všeobecne záväznú právne predpisy nadobúdajú účinnosť pätnástym dňom po ich vyhlásení v Zbierke zákonov, ak nie je v nich ustanovený neskorší deň nadobudnutia účinnosti.“

Dôsledky pôsobenia uvedeného pravého retroaktívneho ustanovenia možno demonštrovať na nasledujúcom prípade. V súdnom konaní na okresnom súde sa Slovenská republika ako navrhovateľ zastúpená Slovenským pozemkovým fondom¹⁸ domáhala určenia vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam po právnych predchodcoch odporkyne. Navrhovateľ preukazoval svoje vlastnícke právo z titulu darovacej zmluvy uzatvorenej dňa 9. januára 1965 medzi právnymi predchodcami odporkyne ako darcami a Československým štátom zastúpeným okresným národným výborom ako obdarovaným. V čase uzatvorenia darovacej zmluvy platilo ustanovenie § 134 ods. 2 OZ, podľa ktorého „K zmluve o prevode nehnuteľnosti je potrebná jej registrácia štátnym notárstvom. Vlastníctvo prechádza registráciou zmluvy.“ V tomto prípade však darovacia zmluva nebola registrovaná štátnym notárstvom, a tak podľa právnej úpravy platnej a účinnej do prijatia novely OZ č. 131/1982 Zb. vlastnícke právo z uvedenej darovacej zmluvy nemohlo prejsť na navrhovateľa. Zápis v evidencii nehnuteľností ostal nezmenený v prospech darcov.

Novela OZ č. 131/ 1982 Zb. zmenila ustanovenie § 134 ods. 2 tak, že „Ak sa nehnuteľná vec prevádza na základe zmluvy, nadobúda sa vlastníctvo účinnosťou zmluvy; na jej účinnosť je potrebná registrácia štátnym notárstvom, ak nejde o prevod do socialistického vlastníctva.“

Okrem toho, že sa uvedenou novelou zmenili vecnoprávne účinky registrácie zmluvy štátnym notárstvom na naviazanie aj obligačných účinkov zmluvy na jej registráciu, zaviedla uvedená novela výnimku z povinnosti registrácie zmlúv pri prevodoch do socialistického vlastníctva. Vychádzajúc z retroaktívneho prechodného ustanovenia § 507a, ktoré bolo ovládané pravou spätnou pôsobnosťou¹⁹, došlo ku „konvalidácii“ prechodu vlastníckeho práva z uvedenej darovacej zmluvy spätne ku dňu jej uzatvorenia.

V tejto súvislosti vyvstala v uvedenom spore pre samotné rozhodnutie vo veci zásadná otázka aplikácie uvedeného retroaktívneho ustanovenia § 507a OZ (podľa aktuálnej právnej úpravy § 865 OZ, ďalej v príspevku v súlade s aktuálnou úpravou budeme uvádzať § 865 OZ) v súčasnosti a všeobecne otázka viazanosti súdu pri jeho rozhodovaní normou s pravou spätnou pôsobnosťou.

Novelou č. 493/ 1992 ústavného zákona č. 100/ 1960 Zb. Ústavy ČSSR bola Česká a Slovenská Federatívna Republika deklarovaná ako demokratický právny štát zložený z Českej republiky a Slovenskej republiky. Po rozdelení ČSFR bol prijatý základný zákon Slovenskej republiky č. 460/ 1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky, ktorá v čl. I deklaruje Slovenskú republiku ako zvrchovaný, demokratický a právny štát. Ako opakovane vyplýva z rozhodovacej činnosti Ústavného súdu SR v ústavnom poriadku Slovenskej republiky možno všeobecný zákaz

¹⁸ Pozemkový fond koná za štát pred súdom podľa ust. § 34 ods. 14 Zákon č. 330 / 1991 Zb. Zákon Slovenskej národnej rady o pozemkových úpravách, usporiadaní pozemkového vlastníctva, pozemkových úradoch, pozemkovom fonde a o pozemkových spoločenstvách

¹⁹ Svoboda J., Občiansky zákonník, I. diel, Komentár, str. 795

spätného pôsobenia právnych predpisov odvodit' z čl. I ústavy, podľa ktorého je Slovenská republika právnym štátom. Ako už bolo uvedené v tomto príspevku k imanentným znakom právneho štátu neodmysliteľne patrí aj požiadavka (princíp) právnej istoty a ochrany dôvery občanov v právny poriadok, súčasťou čoho je i zákaz spätého (retroaktívneho) pôsobenia právnych predpisov, resp. ich ustanovení.²⁰

Podľa recepcnej normy čl. 153 ods. 1 ústavy, ktorou bola zabezpečená právna kontinuita právnych predpisov pri vzniku Slovenskej republiky, *zostávajú ústavné zákony, zákony a všeobecne záväzné predpisy v Slovenskej republike v platnosti, ak neodporujú ústave. Meniť a zrušovať ich môžu príslušné orgány Slovenskej republiky.*

Prijatím zmeny ústavy ČSSR, ktorými sa deklaroval právny štát, a teda aj zásada zákazu spätnej pôsobnosti zákonov, dostalo sa ustanovenie § 865 ods. 1 OZ do rozporu s ústavou.

Podľa § 152 ods. 2 ústavy „*neplatnosť zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov vydaných v Českej a Slovenskej Federatívnej Republike vzniká deväťdesiatym dňom po uverejnení rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky o ich neplatnosti spôsobom ustanoveným na vyhlásenie zákonov.*“ Podľa ods. 3 toho istého článku „*o neplatnosti právnych predpisov rozhoduje Ústavný súd Slovenskej republiky podľa návrhu osôb uvedených v čl. 130.*“

Ustanovenie § 865 ods. 1 OZ nebolo napriek svojmu rozporu s ústavou predmetom rozhodovania Ústavného súdu SR. Ústavný súd nerozhodoval o neplatnosti uvedeného ustanovenia, preto je uvedené ustanovenie na základe vyššie uvedených ustanovení ústavy stále ako platné a účinné ustanovenie súčasťou právneho poriadku.²¹

Podľa § 109 ods. 1 písm. b) zákona č. 99/ 1963 Zb. Občiansky súdny poriadok (ďalej „OSP“) všeobecný súd konanie preruší, ak o. i. pred rozhodnutím vo veci dospel k záveru, že všeobecne záväzný právny predpis, ktorý sa týka veci, je v rozpore s ústavou, zákonom alebo medzinárodnou zmluvou, ktorou je Slovenská republika viazaná; v tom prípade postúpi návrh ústavnému súdu na zaujatie stanoviska.

V súvislosti s právomocou všeobecného súdu posudzovať súlad právneho predpisu s ústavou podľa § 109 OSP je zaujímavé Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky 1 Obdo V 73/2006 zo dňa 28.09.2006. V danej

²⁰ Nález Ústavného súdu SR sp.zn. PL. 36/95 z 3.4.1996, zverejnený v Zbierke zákonov SR, čiastka 47, pod číslom 131/1996

²¹ Vojčík P. a kol., Občiansky zákonník, stručný komentár, str. 1222 v komentári k ustanoveniu § 865 OZ uvádza, že toto je **obsolétne**. Prusák J. v Teorii práva, str. 214 uvádza, že obsolétne právne normy sú neefektívne normy, ktoré nie sú vcelku rešpektované, ktoré buď nevstúpili do používania, prípadne už vyšli z používania. Tento fakt však musí štátny orgán s potrebnou právomocou autoritatívne konštatovať. Ak obsolétne normy neboli stanoveným spôsobom zrušené, sú prvkami právneho systému. Tým, že ich štát nezrušil, uznáva, že obsolétna právna norma stále spĺňa podmienku príslušnosti k danému právnemu systému.

veci sa dovolateľ domáhal, aby Najvyšší súd SR ako dovolací súd zrušil o.i. uznesenie odvolacieho súdu, ktorým bol tiež v tomto prípade Najvyšší súd SR. Najvyšší súd SR ako odvolací súd sa uznesením z 23.5.2006, č.k. 2 Obo 136/2006 -106 stotožnil s právnym názorom súdu prvého stupňa, pričom k návrhu žalobcu na prerušenie konania podľa ustanovenia § 109 ods. 1 písm. b) OSP uviedol, že Ústava Slovenskej republiky v článku 1 ods. 1 *nevyslovuje zákaz retroaktivity v odvetví občianskeho práva*, a preto odvolací súd dospel k záveru, že ustanovenie § 70e ods. 4, 5 a 6 zákona č. 328/1991 Zb. o konkurze a vyrovnaní v znení neskorších predpisov nie je v rozpore s Ústavou Slovenskej republiky a z tohto dôvodu netreba konanie prerušiť a vec postúpiť na Ústavný súd Slovenskej republiky na zaujatie stanoviska. Otázka neprípustnosti retroaktivity je podľa názoru Najvyššieho súdu SR viazaná na odvetvie trestného práva (čl. 50 ods. 6 Ústavy Slovenskej republiky).

Dovolací súd mal za to, že odvolací súd venoval prerušeniu konania potrebnú pozornosť a dostatočne svoj záver odôvodnil v písomnom vyhotovení napadnutého uznesenia. Z hľadiska postupu odvolacieho súdu podľa § 109 ods. 1 písm. b) OSP je podľa dovolacieho súdu rozhodujúce to, že odvolací súd nedospel k záveru, že dovolateľom citované ustanovenie zákona o konkurze a vyrovnaní bolo v rozpore s ústavou, či medzinárodnou zmluvou, ktorou je SR viazaná; odvolací súd neprekročil svoju právomoc, ak posudzoval otázku, či aplikované ustanovenie nie je v rozpore s ústavou, avšak iba za účelom, či netreba konanie prerušiť a požiadať ústavný súd o zaujatie stanoviska.

V tomto smere ide o špecifické subjektívne oprávnenie všeobecného súdu, resp. sudcov všeobecných súdov, pričom ani netreba, aby v každom rozhodnutí v jeho odôvodnení sa touto otázkou zaoberal. Pokiaľ sa tejto otázky nedotkne, je zrejmé, že súd vychádzal z toho, že aplikovaný právny predpis je v súlade s ústavou. Na druhej strane, ak všeobecný súd nedospeje k záveru, že aplikovaný právny predpis nie je v súlade s ústavou, tento jeho postup nemožno považovať z procesného hľadiska za vadu konania ani v prípade, ak by následne Ústavný súd Slovenskej republiky v inom konaní takýto nesúlad konštatoval. Všeobecný súd ústavnosť právneho predpisu posudzuje na základe vlastných skúseností a poznatkov, v tomto smere je úplne nezávislý, ale nemôže postupovať ani svojvoľne.

K obdobným záverom dospel Najvyšší súd SR aj vo svojom uznesení Obdo/15/2008 zo dňa 28.10.2009.²² V odôvodnení uvedeného uznesenia Najvyšší súd SR konštatuje, že povinnosť konanie prerušiť podľa § 109 ods. 1 písm. b) OSP nie je daná tým, že má o ústavnosti zákona pochybnosti účastník, ale závisí od zistenia konajúceho súdu. Pokiaľ preto rozpor zákona

²²http://nssr.blox.sk/blox/cms/main/sk/rozhodnutia/id11/linkState/formDisplay/displayForm/form/displayAttr/pdf/upload/binary/1_Obdo_15_2008.pdf; obdobne bolo konštatované v Uznesení NS SR 5 Cdo 294/2008, v ktorom NS SR uviedol, že neprerušenie konania podľa § 109 ods. 1 písm. b) OSP súdom z dôvodu, že tento nezistí rozpor s ústavou alebo s iným zákonom alebo s ústavou (či už preto, že tento rozpor neexistuje alebo si ho neuvedomí) nie je vadou konania, ktorá by mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci.

s Ústavou Slovenskej republiky alebo s iným zákonom alebo medzinárodnou zmluvou, ktorou je Slovenská republika viazaná a k čomu je súčasne oprávnený a povinný súd, nezistí (či už preto že tento rozpor neexistuje alebo *preto, že si ho neuvedomí*), nie je povinný konanie prerušiť.

V jednom smere sú uvedené konštatovania Najvyššieho súdu SR pochopiteľné, predpokladám, že cieľom záverov Najvyššieho súdu SR bolo zamedziť zbytočným prerušovaniam konaní podľa § 109 ods. 1 písm. b) OSP, pri každom namietaní nesúlady s ústavou alebo medzinárodnou zmluvou účastníkom konania a záťaži Ústavného súdu, ktorý by sa tak musel zaoberať každou takou námietkou; na druhej strane uvedenými závermi Najvyšší súd SR „odobril“ nevedomosť súdu, či dokonca podľa môjho názoru neprípustné *subjektívne „nevedomenie“* si súdu pri vyhodnocovaní nesúlady právnej normy s ústavou alebo medzinárodnou zmluvou, a to napriek tomu, ak by následne Ústavný súd Slovenskej republiky v inom konaní takýto nesúlad konštatoval. Najvyšší súd SR podľa môjho názoru môže takýmito závermi zasiahnuť v konkrétnych prípadoch do ústavných práv účastníkov. V prípade pripustenia pravej spätnej pôsobnosti právnej normy súdom na základe jeho subjektívneho nevedomenia, vedú závery Najvyššieho súdu SR k popretiu základných princípov právneho štátu. „Stojí“ predpokladaný cieľ Najvyššieho súdu SR nad týmito princípmi?

Ak súd z dôvodu rozporu právnej normy s ústavou nepreruší konanie a nepostúpi návrh ústavnému súdu na zaujatie stanoviska, mal by na takú normu pri svojom rozhodovaní prihliadať, nakoľko je stále platnou a účinnou. V tejto súvislosti ostáva otáznou uplatnenie ustanovenia čl. 152 ods. 4 ústavy, ktoré stanovuje, že *„výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov musí byť v súlade s touto ústavou“* a postup súdu pri výklade a uplatňovaní právnej normy, ktorá je stále platná a účinná, aj keď nie je v súlade s ústavou, t.j. aj ustanovenia § 865 ods. 1 OZ.

Podľa § 144 ods. 1 ústavy sú sudcovia pri výkone svojej funkcie nezávislí a pri rozhodovaní sú viazaní ústavou, ústavným zákonom, medzinárodnou zmluvou podľa čl. 7 ods. 2 a 5 a zákonom.

Ústavný súd v odôvodnení svojho Nálezu sp. zn. III. ÚS 341/07 – 38 zo dňa 1.7.2008²³ uvádza, že nevyhnutnou súčasťou rozhodovacej činnosti súdov zahŕňajúcej aplikáciu abstraktných právnych noriem na konkrétne okolnosti individuálnych prípadov je zisťovanie obsahu a zmyslu právnej normy uplatňovaním jednotlivých metód právneho výkladu. Ide vždy o metodologický postup, v rámci ktorého nemá žiadna z výkladových metód absolútnu prednosť, pričom jednotlivé uplatnené metódy by sa mali navzájom dopĺňať a viesť k zrozumiteľnému a racionálne zdôvodnenému vysvetleniu textu právneho predpisu. Pri výklade a aplikácii ustanovení právnych predpisov je nepochybne potrebné prvotne vychádzať z ich doslovného znenia. Súd však nie je doslovným znením zákonného ustanovenia viazaný absolútne. Môže, ba dokonca sa musí od neho (od doslovného znenia právneho textu) odchýliť v prípade, keď to zo závažných

²³ Uverejnené v Zbierke nálezov a uznesení Ústavného súdu SR pod číslom 36/2008

dôvodov vyžaduje účel zákona, systematická súvislosť alebo požiadavka ústavne súladného výkladu zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov (čl. 154 ods. 4 ústavy). Samozrejme, že sa v takýchto prípadoch musí zároveň vyvarovať svojvôle (arbitrárnosti) a svoju interpretáciu právnej normy musí založiť na racionálnej argumentácii.

V súlade s názorom Ústavného súdu SR prezentovanom v uvedenom náleze, by v prípade konkrétneho súdneho sporu prichádzal do úvahy aj postup súdu podľa čl. 154 ods. 4 ústavy. Podľa môjho názoru by bolo teda možné na posúdenie účinnosti § 865 ods. 1 OZ použiť aj všeobecne uznávané interpretačné derogačné pravidlá.

Ústava SR je základný zákon SR, ktorá sa vo vede štátneho práva chápe ako normatívny základný poriadok štátu, ako systém noriem najvyššej právnej sily, ako právny základ štátu.²⁴ Ako norma najvyššej právnej sily stojí ústava nad Občianskym zákonníkom, ktorý je vo vzťahu k ústave ako norma nižšej právnej sily. Do úvahy by prichádzala aplikácia derogačného pravidla *Lex posterior derogat legi priori* (neskoršia norma zrušuje normu skoršiu), ako aj derogačné pravidlo *Lex superior derogat legi inferiori* (norma vyššej právnej sily zrušuje normu nižšej právnej sily). Použitím týchto derogačných pravidiel, by bol jednoznačne nesúlad § 865 ods. 1 OZ vyriešený v prospech ústavy ako neskoršej normy vyššej právnej sily. Podľa derogačných pravidiel by sa mal súd pri rozhodovaní riadiť ústavou a neaplikovať v danom prípade § 865 ods. 1 OZ.

Zásada zákazu pravej spätnej pôsobnosti právnej normy je jednou zo zásad právneho štátu. Ustanovenie § 865 ods. 1 OZ sa prieči podstate právneho štátu už aj tým, že v tomto konkrétnom prípade v spojitosti s ustanovením § 134 ods. 2 OZ neznamenal vládu práva, ale jej účelom bola jednoznačná nerovnosť subjektov práva (štát verzus občan) v prospech posilnenia postavenia štátu.

Literatúra:

- Boguszak, J., Čapek J., Gerloch, A., Teória práva, Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2003, s. 323, ISBN 80-86395-74-X
- Ďurovčík, J., Retroaktivita, Bulletin slovenskej advokácie č. 2, 2005, str. 28-29, ISSN 1335-1079
- Knapp, V., Teorie práva, Praha: C.H.Beck, 1995, s. 247, ISBN 80-7179-028-1
- Svoboda, J., Občiansky zákonník, I. diel, komentár, Bratislava: EUROUNION, s. 826, ISBN 80-88984-09-2

²⁴ Posluch M., Cibulka E., Štátne právo Slovenskej republiky, str. 45

- Števček M., Ficová S., Občiansky súdny poriadok, komentár, Praha: C.H.Beck, 2009, s. 936, ISBN 978-80-7400-159-8
- Vojčík, P., Občiansky zákonník, stručný komentár, Bratislava: IURA EDITION, 2010, s. 1282, ISBN 978-80-8078-368-6
- Ottová, E., Teória práva, Šamorín: Heuréka, 2006, ISBN 80-89122-37-X
- Posluch, M., Cibulka E., Štátne právo Slovenskej republiky, Šamorín: Heuréka, 2006, s. 335, ISBN 80-89122-31-0
- Prusák J., Teória práva, Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 1995, s. 308, ISBN 80-7160-080-6
- Steiner, V., K problematice nepřipustnosti retroaktivity právních norem, Právník č. 1, 1994, s. 1 – 6, ISSN 0231-6625

Contact – email

jana.duracinska@flaw.uniba.sk